

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Стратегічне планування у системі місцевого самоврядування є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку територіальних громад та підвищення ефективності місцевого управління. Воно розглядається не лише як технічний процес складання стратегічного документа, а як безперервний цикл управлінських дій, спрямованих на створення суспільної цінності, узгодження інтересів влади, бізнесу й громадян та мобілізацію внутрішніх і зовнішніх ресурсів громади. Його сутність полягає в тому, щоб перетворювати наявні можливості й потреби на цілісну траєкторію розвитку, яка забезпечує адаптивність до динамічних змін середовища та стійкість у довгостроковій перспективі.

У науковій літературі стратегічне планування описується як багатостадійний і циклічний процес. Дж. Брайсон [8] сформулював модель стратегічного управління, що складається з послідовних етапів: від ініціювання та домовленостей про правила, аналізу середовища й визначення стратегічних проблем – до формування альтернатив, ухвалення рішень, організації виконання, моніторингу й перегляду політик. Цей цикл принципово участницький, адже передбачає активне залучення зацікавлених сторін і постійне повернення до аналізу для коригування рішень. Т. Пойстер [9], розвиваючи підхід Дж. Брайсона, наголошує, що стратегія не може бути статичним планом: вона є інструментом постійного управління стратегічним порядком денним організації. Відповідно, стратегічне планування інтегрує аналіз середовища, визначення пріоритетів, реалізацію, оцінку й коригування в єдину безперервну управлінську петлю.

Українські науковці, стратегічне планування у місцевому самоврядуванні, трактують як комплексний механізм управління змінами. В окремих дослідженнях підкреслюється партисипативний характер процесу, втому аспекті, що ефективна стратегія можлива за умови врахування позицій громадян, бізнесу, громадських організацій та інших стейкхолдерів [4]. Такий підхід забезпечує легітимність стратегій, формує довіру та зміцнює соціальний капітал; успіх залежить від колективного вироблення візії та цілей, що перетворює стратегічне планування на інструмент суспільного консенсусу.

Значення стратегічного планування проявляється у здатності забезпечувати спільну відповідальність влади, бізнесу й громади за розвиток території. Для органів місцевого самоврядування стратегія слугує засобом виявлення проблем і окреслення шляхів їх розв'язання з метою підвищення якості життя населення. Для підприємницького сектору вона є індикатором економічних перспектив і сигналом підтримки з боку влади, що сприяє плануванню інвестицій та проєктів. Для громадян стратегія формує уявлення про очікувані зміни в якості життя й відкриває можливості безпосередньої участі у формуванні та реалізації пріоритетів розвитку.

Сучасні дослідження доводять, що стратегія має системну методичну структуру, яка охоплює аналіз середовища, SWOT-оцінку, визначення цілей, план реалізації та моніторинг. Вона інтегрується в ієрархію регіонального розвитку, забезпечуючи узгодженість місцевих, регіональних і державних документів, і водночас виступає механізмом формування відповідальності мешканців за розвиток громади. Такий підхід протидіє популізму, орієнтує на реалістичну оцінку ресурсів, акумулює досвід старших поколінь та створює можливості для молоді. З іншого боку, стратегічне планування розглядається як процес інституціалізації, що забезпечує поєднання просторового, економічного та соціального вимірів розвитку. Особливий акцент робиться на системі індикаторів і моніторингу, яка дає змогу відстежувати прогрес і коригувати політики; таким чином, стратегія постає інструментом управління результативністю [2].

Увага в науковому полі також звертається на інноваційні інструменти – форсайт, сценарне прогнозування, проєктний менеджмент, – які розширюють методологічний арсенал стратегічного планування [5]. Узагальнено зазначається, що стратегічне управління в місцевому самоврядуванні спирається на людський потенціал як основу розвитку та зорієнтоване на майбутнє: воно фіксує, що саме необхідно робити сьогодні для досягнення завтрашніх цілей. Це робить стратегічне планування необхідним елементом муніципального менеджменту, особливо в умовах швидких трансформацій, коли традиційні конкурентні переваги територій поступово втрачають вирішальний характер.

Окремі автори [6] підкреслюють освітній і методологічний виміри стратегічного планування. Увага зосереджується на підготовці фахівців для органів МСВ, спроможних професійно організовувати стратегічний процес, проводити консультації з громадськістю та забезпечувати якісний моніторинг. У такому підході стратегічне планування розглядається як компетентнісний процес, що підвищує професійність управління та інституційну спроможність громад.

У прикладних дослідженнях [3; 7] наголошується на практичній значущості стратегій для громад, які прагнуть зміцнити власну спроможність та підвищити інвестиційну привабливість: наявність якісної стратегії дозволяє ефективно використовувати державні та донорські ресурси, спрямовуючи їх на модернізацію інфраструктури та розвиток людського потенціалу. У контексті децентралізації стратегія розглядається як інструмент відповідальності та самостійності, що створює умови для пошуку власних економічних ніш і реалізації принципів «розумного зростання».

У працях з теорії публічного управління [1; 6] підкреслюється важливість принципу «знизу-вгору»: спочатку – формування стратегій на рівні громад, далі – на рівні областей, і лише потім – національні документи. Такий підхід забезпечує відповідність стратегій реальним потребам населення. Водночас наголошується, що стратегічне планування є складовою ширшого циклу стратегічного управління, у межах якого планові зміни

мають перевагу над ситуативними, хоча спроможність мінімізувати втрати в кризових умовах залишається критерієм професійності управління.

В сучасних умовах також наголошується на орієнтації на європейський досвід, зокрема у країнах ЄС, в яких стратегії розвитку формуються семирічними циклами, пов'язаними з фінансовими рамками Союзу, що забезпечує обґрунтованість і ресурсне підкріплення. Для України врахування цієї практики означає гармонізацію методології стратегування з європейськими стандартами та підвищення довіри громадян і міжнародних партнерів.

Узагальнюючи, стратегічне планування у системі місцевого самоврядування постає як багатовимірний процес, що поєднує аналітичний, організаційний, прогностичний і партисипативний підходи. Його сутність полягає у формуванні довгострокової «дорожньої карти» розвитку, яка узгоджує цілі влади, бізнесу та громади, інтегрується у бюджетний процес і забезпечує адаптивність до викликів. Значення цього підходу виявляється у зміцненні конкурентоспроможності, соціальної згуртованості та стійкості громад, формуючи основу для сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Білик О.В., Поліщук С.П. Стратегічне планування в системі публічного управління. https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/5585/1/strategichne_planuvannya.pdf?utm_source=chatgpt.com
2. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
3. Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. Київ: Інститут громадського суспільства, 2017. 110 с.
4. Мороз О.В., Герасимчук В.В., Скребкова К.С. Партисипативна модель стратегічного планування на рівні місцевого самоврядування. *Теорія та практика державного управління*. 2019. Вип. 4. С. 163-169.
5. Серьогін С.М., Шаров Ю.П., Бородин Є.І., Гончарук Н.Т. [та ін.] Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія /за заг. та наук. ред. С.М. Серьогіна, Ю.П. Шарова. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с.
6. Тертичка В.В. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ: К.І.С., 2015. 171 с.
7. Ткачук А.Ф. Від перспективного плану до стратегії розвитку громади (через призму досвіду об'єднаних територіальних громад Хмельниччини). Київ: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН», 2018. 76 стор.
8. Bryson J.M. Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations (5th ed.). Wiley, 2017. 544 p.
9. Poister T.H. The Future of Strategic Planning in the Public Sector: Linking Strategic Management and Performance. *Public Administration Review*, 2010.